

Cristiana Papahagi
Schimbarea lingvistică : Factori și context
– Teză de abilitare –

A. REZUMAT

După admiterea ca elev străin la prestigioasa École Normale Supérieure și la universitatea Paris III Sorbonne Nouvelle, cariera mea s-a concentrat pe cercetare și predare în domeniul lingvisticii franceze și romanice. În paralel cu cercetarea doctorală, despre semantica prepozițiilor în perspectivă tipologică-istorică, am predat la universitatea Lille3 cursuri de sintaxa-semantica verbului și de lingvistică pentru didactica francezei ca limbă străină.

După obținerea doctoratului, în anul 2005, am fost invitată să particip la mai multe proiecte de cercetare internaționale (Lyon 2/CNRS și Max Planck Institute for Psycholinguistics) centrate pe expresia lingvistică a spațiului în perspectivă tipologică ; sunt mândră că am putut astfel să includ și să îmi reprezint limba maternă în cercetări de asemenea anvergură. Am dobândit de asemeni expertiză în anchete de teren și experiență în tratarea corpusurilor multilingve și în lucrul cu echipe internaționale.

Odată cu întoarcerea în țară și începerea activității didactice la Facultatea de Litere din Cluj (catedra de limba franceză), cercetările mele au continuat pe piste descoperite în cercetarea doctorală și insuficient explorate atunci, începând cu fenomenul gramaticalizării, mult discutat în acel moment în cercetarea internațională. Confruntată cu un model universal destul de rigid, elaborat de tipologia funcțională, am încercat să îl amendez la lumina faptelor pe care le cunoșteam în limbile romanice. Explorând gramaticalizări prin contact, ori schimbări istorice care conduceau la suprapuneri și competiții, ori evoluții care contraziceau complet modelul gramaticalizării, am propus interpretări alternative pentru aceste schimbări complexe la interfața între lexic și gramatică. Am studiat de asemeni fenomenul în general ignorat al dispariției instrumentelor gramaticale, plecând de la cazurile infinitivului în limba română și al perifrazelor aspectuale din franceză. Toate aceste studii vizau schimbări istorice la nivelul sistemului morfo-sintactico-semantic al limbilor ; totuși, analizele mele au arătat în fiecare caz influențe din exteriorul sistemului : influențe masive și inconștiente cum ar

fi cele provocate de contactul lingvistic, dar și influențe datorate intervenției conștiente asupra limbilor.

Am fost condusă astfel, în ultimii ani, să explorez diverse aspecte la interfața între « sistemul » lingvistic și vorbitori. Obiectul meu principal de studiu fiind limba franceză standard, cu profilul ei « excepțional » unanim recunoscut, am pus studiul factorilor externi sub cupola macro-schimbării numite standardizare (modelizate în cadrul unei abordări de dată foarte recentă, sociolingvistica istorică). Plecând de la aceasta, am studiat ideologiile despre limba standard (cu o paralelă și în limba română), evoluția glosonimului ca reflex al situației standardului în diasistem, căile de elaborare a materialului adaptat funcției (în cadrul codificării, dar și în texte de prestigiu), cu scopul de a obține, ideal, o viziune holistică asupra schimbării lingvistice însăși.

Aceste cercetări au fost publicate în volume sau reviste prestigioase, și au avut un impact semnificativ, pentru care stau dovadă numeroasele citări. Ele mi-au servit de asemeni în activitatea de traducere filologică. Dar, mult mai important pentru mine, toate aceste cercetări, care se înscriu în liniile cele mai recente ale cercetării internaționale, au fost reflectate în activitatea mea didactică, în cursurile pe care le-am creat și pe care le asum în cadrul programului de licență limba franceză (gramatica oralului, semantica frazei și mai ales istoria limbii franceze) și la masterat (tipologie lingvistică, intercomprehenșiune romanică). Sunt bucuroasă că am insuflat astfel pasiune pentru lingvistică unor studenți, care au continuat în propria cercetare aceste domenii sau abordări.

În cadrul școlii doctorale, voi continua activitatea de cercetare sub dubla abordare a sociolingvisticii istorice și a tipologiei diacronice, în al doilea volum al istoriei, deopotrivă interne și externe, a limbii francezei, dar și într-un glosar de lingvistică istorică, în română, care va include toate fațetele schimbării istorice și toate metodele și interpretările oferite de lingvistică pentru aceasta. Voi demara de asemeni un proiect de cercetare care vizează « degramaticalizarea » - o schimbare istorică tipologic improbabilă, dar comună limbilor romanice moderne, și voi elabora o a doua ediție-traducere filologică din literatura franceză medievală (povestiri despre Renart).

Tot acestea vor fi și direcțiile în care voi încadra cercetările doctorale : ideologii și politici lingvistice în Franța și în țările francofone ; aspecte gramaticale ale variației diamezice ; schimbări gramaticale în limba franceză, semantica instrumentelor gramaticale în perspectivă tipologică diacronică.